

VI. Évfolyam 4. szám - 2011. december

Gyarmati Gábor

gyarmati.ornamentum@gmail.com

A NEM HALÁLÓS FEGYVEREK KIKÉPZÉSI RENDSZERÉNEK HELYZETE A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN

Absztrakt

A Magyar Honvédség szervezetében, felépítésében, feladatrendszerében az elmúlt évtizedekben jelentős változások mentek végbe. Az új típusú kihívások, új képességeket, modern technikákat, eljárásokat és speciális felkészülést igényelnek. Néhány nem halálos fegyver alkalmazása korábban is jelen volt a Magyar Néphadseregben később a Magyar Honvédségben is a kényszerítő eszközök közé sorolva (gumibot, gázspray, bilincs), igaz annak csak minimális jelentőséget tulajdonítva. Az új fogalomként jelentkező, nem halálos fegyverek köre azonban, ennél a pár eszköznél lényegesen nagyobb skálát ölel át. Az új eszközökre történő kiképzés új kihívásokkal állítja szembe az alkalmazókat.

Great changes took place in the last decades in the structure, tasks and organisation of the Hungarian Army. The new tasks require new types of capabilities, characteristic and modern techniques and training. Some non-lethal weapons were present in the old army structure (Hungarian people's army) and later in the Hungarian Army as implementation devices (truncheon, handcuffs, CS pray) but their importance were less significant. The variety of the new non-lethal weapons is much wider today than just the few that were mentioned above. Training for the new weapons demands new challenge for the trainers.

Kulcsszavak: *nem halálos fegyver, kiképzési rendszer, kényszerítő eszközök, katonai rendész, tömegkezelés ~ non-lethal weapon, Crowd and Riot Control, training, Civil Disturbances, Military Police*

„A békefenntartás nem a katonák feladata, azonban csak a katonák tudják azt elvégezni.”

(Dag Hjalmar Agne Carl Hammarskjöld)¹

A Magyar Honvédség feladatrendszerének átalakulását követően megjelentek, olyan igények, mely nem a cél teljes fizikai megsemmisítését, hanem annak csak harcképtelenségének, üzemképtelenségének kiváltását igényeli. A béketámogató (béketeremtő, békefenntartó, katonai rendész, tartományi újjáépítő) feladatok sok esetben a műveleti területen történő békés megoldásokat követelnek meg. A modern nem halálos fegyverek, és a hagyományos fegyverek kombinált alkalmazása lehetővé teszi az új elvárásoknak történő megfelelést. Ezen eszközök alkalmazása mind egyedi eszközként, mind más fegyverrendszerekkel együtt történő alkalmazása számos új problémakört vet fel. A hagyományos és nem halálos fegyverek együttes alkalmazása során a cél fizikai megsemmisítésén kívül megvalósulhat annak harcképtelenné tétele, mely során a cél további kezelése, annak szakszerű kontrol alá vétele további feladatokat ró a végrehajtó állományra. A szakszerű és biztonságos végrehajtás alapvető feltételei a megfelelően kiválasztott és magas szinten kiképzett személyi állomány és a rendelkezésükre álló modern technikák alkalmazásának összhangja.

A kiképzési rendszernek, rendszereknek érzékenyen kell reagálni a technikai fejlesztések által kínált lehetőségekre.

A 1996-ban Szomáliában „United Shield” műveletben szerzett tapasztalatokat felhasználva az Amerikai Egyesült Államok Védelmi Minisztériuma létrehozta a Nem Halálos Eszközök Fejlesztési Programját (JNLWD)². [1] A program célja a nem halálos technológiák fejlesztésének támogatása, a meglévő eszközök vizsgálata, a kiképzési rendszerek kidolgozása, továbbá a területet érintő adatok feldolgozása.

A program eredményeképpen egy komplett rendszer alakult ki a nem halálos fegyverek alkalmazásának területén a kutatás-fejlesztéstől a rendszerbeállításon keresztül az alkalmazás és a rá történő kiképzésig bezárólag, nem kis szerepet szánva a tapasztalatok feldolgozására. [2]

A nem halálos technológiák alkalmazásának előnyei elsősorban a katonai rendész tevékenységek során jelentkeznek. A katonai rendész járőr (MP)³ és a tömegkezelés (CRC)⁴ tevékenységek során számos élő erő ellen alkalmazható (AP)⁵ nem halálos technológia támogathatja az eredményes feladat végrehajtást. A technikai eszközök ellen bevethető nem halálos fegyverek (AM)⁶ eredményesen alkalmazhatóak az ellenőrző áteresztő pontokon (CP)⁷ és az objektumvédelemben.

A Magyar Honvédség 1995 óta vesz részt olyan missziókban (Ciprus, KFOR, EUFOR, stb.), ahová katonai rendész tevékenységekre kell felkészülni. Ezen missziókban tömegkezelési gyakorlatot is meg kell szerezni a résztvevőknek, ennek értelmében a Magyar Honvédségben jelenleg a nem halálos fegyverek alkalmazására – elsősorban katonai rendész tevékenységekre - történő kiképzések végrehajtásra kerülnek. Természetesen a hazai katonai

¹ Dag Hjalmar Agne Carl Hammarskjöld (1905-1961) az ENSZ második főtitkára

² Joint Non-Lethal Weapon Directorate - JNLWD

³ MP- Military Police

⁴ CRC – Crowd and Riot Control

⁵ AP – Anti Personnel

⁶ AM – Anti Material

⁷ CP - Control Point

rendészek is ki vannak képezve a saját felszerelésükbe tartozó eszközök használata (gumibot, bilincs, gázspray).

Ahhoz, hogy egy feladatra történő felkészülés eredményes legyen a következő fő követelményeknek kell teljesülni:

- *Követelményrendszer, szabályzatok, utasítások, kiképzési okmányrendszer,*
- Megfelelő minőségű és mennyiségű eszköz,
- Megfelelő minőségű és mennyiségű oktató eszköz (gyakorló eszközök, oktató eszközök, tablók, oktató filmek, stb.)
- Kiképzett kiképzők, szakemberek, tanácsadók,
- Írott és elektronikus oktatási segédanyagok,
- Fizikailag és szellemileg megfelelően felkészített oktatandó állomány,
- Infrastruktúra.

Különbséget kell tenni a feladat végrehajtásának előírásai és az arra történő kiképzés előírásai között.

Elsősorban vizsgáljuk meg a rendelkezésre álló szabályzatokat, utasításokat, amelyek előírják a tevékenység követelményrendszerét.

Jelenleg a Magyar Honvédségben a nem halálos fegyverek kiképzésével foglalkozó szabályzatok száma rendkívül kevés. Önálló szabályzat, utasítás nem foglalkozik a témával, a meglévő utasítások is csak érintőlegesen foglalkoznak a témakörrel.

Az Amerikai Egyesült Államok hadserege például már 1985-ben kidolgozott, és alkalmazott egy civil zavargások kezelésének módszereire vonatkozó szabályzatot,⁸ mely tartalmazza a nem halálos fegyverek alkalmazására vonatkozó ismereteket. [3]

A Magyar Honvédségen belül a nem halálos fegyverek alkalmazásának ismereteit külön szabályzat nem tartalmazza.

A legátfogóbb képet a nem halálos fegyverekről, azok definíciójáról, csoportosításáról és a hozzá kapcsolódó ismeretekről a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen, Nem halálos fegyverek, egyetemi jegyzetében találhatók⁹. Ebben a jegyzetben már a nemzetközileg elterjedt szakmai terminológia, csoportosítás és ismeretek találhatóak. [4]

A nem halálos fegyverek alkalmazására vonatkozó szabályzók jelenleg a Magyar Honvédségben a következők:

- Az általános katonai kiképzés kézikönyve I.-II. kötet¹⁰
- Békefenntartó kézikönyv¹¹
- A Magyar Honvédség szolgálati szabályzata¹²
- Az adott misszió SOP¹³ nem halálos fegyverekre vonatkozó alkalmazási feltételek,
- MH Katonai közelharc – kézitusa szakanyag (alapfok)¹⁴

A fenti szabályzók a különböző tevékenységi körök (katonai rendész, tömegkezelés, stb) során az alkalmazás szabályait írják elő, tehát mit, hogyan kell szabályosan végrehajtani, felvázolják az alapelveket, viszont nem vonatkozik a kiképzési követelményekre.

Az általános katonai kiképzés kézikönyve I. kötet, mint nevében is jelzi az általános kiképzési témakörökkel foglalkozik, és mivel a nem halálos fegyverekre történő kiképzés nem

⁸ FM 19-15 Civil Disturbances, HQ Department of The Army Washinton, DC, 1985

⁹ Bartha Tibor: Nem halálos fegyverek, Egyetemi jegyzet, E-jegyzet, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Bolyai János Katonai Műszaki Kar, Budapest 2009

¹⁰ A HM Hadművelési és Kiképzési Főosztály Kiadványa 2008

¹¹ A MH SZFP kiadványa 2004

¹² Ált/23, A Magyar Honvédség kiadványa 2007

¹³ SOP - Standard Operating Procedure - Szervezési Működési Szabályzat

¹⁴ A HM Hadművelési és Kiképzési Főosztály Kiadványa 2007

sorolható az általános ismeretanyagok közé, ezért természetes, hogy ebben a kézikönyvben csak érintőlegesen foglalkoznak a témával. Az V. fejezet *A nem háborús műveletek* fejezetben taglalja az ellenőrző áteresztő ponton (CP) szolgálatot teljesítő személyek feladatát az ellenséges szándékú kisebb és nagyobb erejű csoportok megjelenése esetén. [5]

Békefenntartó kézikönyv III. fejezete, 8 pontjában a zavargások ellenőrzésére tér ki, de a tömegkezelés tevékenységet nem szabályozza. A X. fejezetben a Felkészítés és kiképzés részben is csak az kerül tárgyalásra, hogy milyen ismereteket kell elsajátítani. Érdekes, hogy ebben a fejezetben sem található tömegkezeléssel kapcsolatos követelmények. [6]

A Magyar Honvédség szolgálati szabályzatának VIII. fejezete foglalkozik a kényszerítő eszközök használatának szabályaival, kizárólag a katonai rendész járőr tekintetében. [7]

Az adott misszió SOP-a tartalmazza a tömegkezelések során betartandó szabályokat, a nem halálos fegyverek alkalmazásának alapelveit.

MH Katonai közelharc – kézitusa szakanyag (alapfok) foglalkozik nem halálos fegyver alkalmazása során alkalmazható gyakorlati fogásokkal, igaz ez csak a botra vonatkozik, mely viszont jól alkalmazható a gumibotra, fém teleszkópos taktikai botra egyaránt, de ebben a szakanyagban nem kizárólagosan a nem halálos alkalmazási mód az elsődleges. Más nem halálos fegyverekkel, mivel az nem szigorúan kötődik a katonai közelharchoz természetesen nem köteles a szakanyag foglalkozni. [8]

A fentiek meghatározzák (igaz nagyon kis mértékben), hogy mikre kell felkészíteni, mit hogyan kell végrehajtani a katonai rendész tevékenység során, viszont nem rögzítik a kiképzés feltételeit (téma/tárgykör, óraszükséglet, kiképzők, stb.). További problémát jelent, hogy a nem halálos fegyverekkel külön egyik szabályzó sem foglalkozik, azokban csak nyomokban található utalás rá. Problémaként merül fel, hogy a szövetségi rendszerben történő együttműködés esetében, a szövetséges erők alkalmazásában lévő nem halálos fegyverekről megszerzhető ismeretekkel sem foglalkoznak.

Az élet nem áll meg, a katonákat fel kell készíteni a feladatuk ellátására. Ahhoz, hogy eredményesen fel lehessen készülni, a kiképzést jelenleg a következő szabályzók szerint töltik meg tartalommal:

- Kiképzési program a MH külföldi katonai kontingensébe beosztott békefenntartó-, fegyvernemi- és szakmai katonái és alegységei kiképzéséhez¹⁵,
- A missziós tapasztalatok és a külföldön tanult tiszti, tiszthelyettesek megszerzett tapasztalatainak alkalmazása,
- Rendőrségi szakemberekkel, kiképzőkkel történő együttműködés.

Kiképzési program a MH külföldi katonai kontingensébe beosztott békefenntartó-, fegyvernemi- és szakmai katonái és alegységei kiképzéséhez-ben jelenik meg először a tárgykör óra elosztás. A problémát az jelenti, hogy az 1994-ben megjelent kiképzési program óta eltelt 17 év során olyan nagymértékű változásokon ment keresztül a nem halálos fegyverek köré épülő technikai és feladatrendszer, ami megköveteli ennek a kiképzési rendszernek a frissítését.

Érdekes, hogy a felhasználható irodalmakként a „a Magyar Köztársaság Fegyveres Erőinek Szolgálati Szabályzatát, A Katonai Rendészeti Utasítást és a Magyar Köztársaság Rendőrsége Szolgálati Szabályzatát” adja meg.

A katonai rendész járőr és a tömegkezelés tekintetében az 5. tárgykör óraszámai is (teljes állomány részére 2 óra, a rendész alegység részére 10 óra) nagyon kevésnek tűnnek. [9]

¹⁵ Nytszám: 381/451 Kiképzési program a MH külföldi katonai kontingensébe beosztott békefenntartó-, fegyvernemi- és szakmai katonái és alegységei kiképzéséhez, A MH Szárazföldi és kiképzési főszemléltőség kiadványa, 1994

A missziós tapasztalatok és a külföldön tanult, szolgált tiszt, tiszthelyettesek megszerzett tapasztalatainak alkalmazása továbbra is nagy jelentőséggel bír, mivel már kiforrott, folyamatosan innovatív rendszerekkel megismerkedve, bővíthetik a kiképzés hatékonyságát.

A rendőrségi szakértők, kiképzők bevonása rendkívüli hatékonysággal bír, mivel a katonai rendész tevékenységek jellege nagyban megfelelője a rendőrségi tevékenységeknek. Továbbá előnyt jelent, hogy hazánkban a rendőri tapasztalatok az utóbbi években jelentősen bővültek (mind negatív, mind pozitív hasznosítható tapasztalatokkal), és a hadművelleti területen végrehajtható formájának, így az ilyen módon megszerzett ismeretek, rendkívül értékesek.

A kiképzés során végrehajtott gyakoroltatás, módszerek, normák, mind a fent említett módon kerülnek megalakításra.

A fentiekből kiderül, hogy a Magyar Honvédség nem rendelkezik egységes kiképzési követelmény rendszerrel a nem halálos fegyverek tekintetében.

Nincs kidolgozva kiképzési rendszer a:

- különböző eszközök használatára, különböző szituációkban egyénileg,
- különböző eszközök használatára, különböző szituációkban, alegység kötelékben,
- különböző eszközök kombinált alkalmazására, különböző szituációkban, alegységkötelékben,
- továbbá a fentiek életszerű kombinációira.

A kérdés persze lehet, az hogy szükséges egy ilyen rendszer?

Az 1995 óta megjelent békefenntartói feladatok egyenes ágon hozták az igényt a katonai rendész feladatok magas szintű ismeretére. Az ilyen irányú feladatok ellátására rendkívül sok fajta nem halálos fegyvert lehet és kell alkalmazni.

Mondhatnánk, hogy a Magyar Honvédségben kevés ilyen fegyver van, azokra meg egyszerű a kiképzés.

A valóság egy kicsit bonyolultabb!

Jelenleg rendszerben és alkalmazásban számos olyan nem halálos fegyver és a CRC tevékenységkor alkalmazott felszerelés található meg, melyek száma nem nevezhető kevésnek.

A katonai rendész felszerelésében megtalálható a gumibot, a gázspray. A balkáni missziókban a CRC feladatok ellátására rendelkezünk Remington Express Magnum típusú sörétes puskákat, nem áthatoló lövedékekkel, 40 mm-es DT-10 típusú gránátvetőket, különböző tömegoszlató, barikádromboló gránátokkal. A rövidesen alkalmazásra kerülő 40 mm-es MK-19 automata gránátvető, és a AK modernizáció során megjelent lövészfegyverre integrálható 40 mm-es gránátvető is alkalmas nem halálos lövedékek kilövésére.

A lista még nem végleges mivel az innovációra való hajlam megvan a katonai felső vezetés részéről, viszont az anyagi háttér korlátai megghiúsíthatnak számos kezdeményezést.

Abban az esetben, ha a Magyar Honvédség raktáraiban, „elfekvőben” lennének fém taktikai teleszkópos botok, abban az esetben már csak szakmailag felelős döntésekre lenne szükség, hogy azt a missziókban alkalmazhassák, ezzel növelve a hatékonyságot és az egyszerűbb feladatellátást.

A fenti fegyverek önálló alkalmazása és azok kombinált alkalmazása is megköveteli egy jól kidolgozott kiképzési rendszert.

A rendőrség által alkalmazott eszközök területén is hasonló a helyzet. A felső vezetés döntésének függvényében tudnak csak modern, magas színvonalú technikákat alkalmazni.

A 2006. évi tömegoszlatásos események ráirányították a figyelmet a rendőrségen belül is az alkalmazott technikák jogilag rendezett felhasználására vonatkozólag.

Az igazságügyi és rendészeti miniszter rendeletben¹⁶ bővítette az alkalmazható nem halálos fegyverek listáját például a változtatható méretű (összetolható) rendőrbotokkal és az elektromos sokkolókkal, egyértelművé téve az addig alkalmazott rendőrbot fogalmát. [10] Már csak az adott eszközök rendszerbe állítása szab határt a fém taktikai teleszkópos botok elterjedésének. Szakmailag megalapozott döntés és felelősségvállalás a felsőbb döntéshozói szinteken és megfelelő kiképzési rendszer működtetése az alkalmazói szinteken a későbbiekben hatékonyabb, kevesebb sérüléssel járó tevékenységeket eredményezhet.

Végül levonhatjuk a következtetést, hogy megérett a Magyar Honvédség arra, hogy a nem halálos fegyverek, kiképzését átgondolja, megtegye a szükséges lépéseket annak kidolgozására.

Mik azok, amelyek jó alapot szolgáltatnak a nem halálos fegyverek alkalmazására történő kiképzési rendszer kialakítására?

- A már fent említett, meglévő szabályzók,
- A rendőrségnél alkalmazott szabályzatok, a megszerzett tapasztalatok alkalmazása, átdolgozása a katonai sajátosságoknak megfelelően,
- A NATO és az ENSZ által alkalmazott rendszerek, szabályzatok alkalmazása,
- Az adott nem halálos fegyver gyártója által kifejlesztet, ajánlott kiképzési rendszer átvétele, felhasználása,
- A hazai szakember állomány missziós és külföldi tanulmányokon megszerzett tapasztalatának feldolgozásából származó tudáshalmaz (melyek feldolgozása szükséges)

Nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy a nem halálos fegyverek alkalmazása során számos variáció lehetséges:

- hagyományos fegyverek kiegészítése más hagyományos fegyverekkel melyek alkalmazhatók nem halálos fegyverként,
- hagyományos fegyverek kiegészítése nem halálos fegyverrel,
- több különböző elven működő nem halálos fegyverek kombinációja.

A fenti kiinduló adatok eredményes feldolgozása során figyelembe kell venni, hogy:

- a megalkotni kívánt rendszer folyamatosan modernizálható legyen (a jelentkező kihívásoknak, az újonnan megjelenő technológiáknak megfelelően).
- a kialakított rendszer a kiképzendő állományra a lehető leggyorsabb kiképzést tegye lehetővé a legnagyobb hatékonyság mellett.

Ahhoz, hogy egy kiképzési rendszer, egy szabályzat tartalma egyértelmű legyen ahhoz szükséges egy egységes szakmai nyelvezet terminológia kialakítása, bevezetése, mert a különböző eljárások, eszközök más-más elnevezése nagymértékben megnehezíti a hatékony munkát (pl.: kényszerítő eszközök – nem halálos fegyverek, vipera – fém taktikai teleszkópos bot, stb.).

A hatékony kiképzés elképzelhetetlen a professzionális ismeretekkel rendelkező kiképzők nélkül. Egy modern kiképzés keretén belül már nem elégséges, hogy valakit beküldenek egy foglalkozási jeggyel a foglalkozásra, hogy tartsa meg azt. A kiképzőknek hiteles ismeretekkel kell rendelkezni. A nemzetközi gyakorlatban a kiképzőket is kiképzik, nem elég az eszköz alkalmazásának ismerete, azon felül kell ismernie, többek között a kiképzés felépítését, a hatékony elsajátíthatóság elérését. Nagyon jó példa erre a nemzetközileg bevált Felhasználó (User) – Kiképző (Instructor) – Mester kiképző (Master Instructor) kiképzői rendszer, mely hasonlít a Magyar Honvédségben alkalmazott osztályba soroló rendszeréhez, csak lényegesen egyszerűbb.

¹⁶ 32/2009. (VIII.19) IRM rendelet

Egy jól kidolgozott kiképzési rendszer a nem halálos fegyverekre (mely része lehet a katonai rendész kiképzési rendszernek) nagyban elősegítené a hazai és missziós tevékenységek hatékonyságát, jogilag rendezné az esetleges nem kívánatos események tisztázását, rendezését.

Felhasznált irodalom

- [1] Bartha Tibor: A nem háborús katonai műveletekben alkalmazható nem halálos fegyverek, KARD és TOLL - Válogatás a hadtudomány doktoranduszainak tanulmányaiból, Honvédelmi Minisztérium oktatási és Tudományos szervező Főosztály kiadványa 2044/1 pp.: 63-64
<http://jnlwp.defense.gov/about/history.html>, (letöltve: 2011.12.04.)
- [2] <http://jnlwp.defense.gov/about/purpose.html>, (letöltve: 2011.12.04.)
- [3] *FM 19-15 Civil Disturbances*, HQ Department of The Army Washinton, DC, 1985
<http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/19-15/CH9.htm>, (letöltve:2011.12.03.)
- [4] Bartha Tibor: Nem halálos fegyverek, Egyetemi jegyzet, E-jegyzet, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Bolyai János Katonai Műszaki Kar, Budapest 2009
- [5] Az általános katonai kiképzés kézikönyve I.-II., A Honvédelmi Minisztérium Hadműveleti és Kiképzési Főosztály Kiadványa 2008
- [6] Békefenntartó kézikönyv, A Magyar Honvédség Szárazföldi Parancsnokság kiadványa, 2004
- [7] Ált/23, A Magyar Honvédség szolgálati szabályzata, a Magyar Honvédség kiadványa 2007
- [8] MH Katonai közelharc – kézitusa szakanyag (alapfok) A Honvédelmi Minisztérium Hadműveleti és Kiképzési Főosztály Kiadványa 2007
- [9] Nyt. szám: 381/451 Kiképzési program a MH külföldi katonai kontingensébe beosztott békefenntartó-, fegyvernemi- és szakmai katonái és alegységei kiképzéséhez, A MH Szárazföldi és kiképzési főszemléltőség kiadványa, 1994
- [10] Az igazságügyi és rendészeti miniszter 32/2009. (VIII. 19.) IRM rendelete